

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ГУРСЬКА ОЛЬГА ВАСИЛІВНА

УДК 37.016:3–057.87(043.3)

**ДИДАКТИЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.09 – теорія навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
ГРИНЬОВА Марина Вікторівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
декан природничого факультету.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
МАЛИХІН Олександр Володимирович,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України, завідувач кафедри романо-германських мов і
перекладу;

кандидат педагогічних наук

КАПЛУН Ірина Василівна,

Технічний коледж Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя,
викладач соціально-гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться 28 січня 2016 року о 13.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Автореферат розісланий 28 грудня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Рівень освіти та її вплив на особистісний і професійний розвиток студента значною мірою залежать від результативності запровадження інноваційних форм, що обґрунтовуються як доцільні та ефективні, у сучасних умовах швидко змінюваних вимог до якості підготовки майбутнього фахівця тієї чи іншої галузі. Добір певної сукупності форм навчальної діяльності має спиратися на положення оновленої освітньої парадигми в контексті запровадження компетентнісного та інших методологічних підходів на інтеграційній основі, а також з орієнтацією на забезпечення результату, рівень функціональності якого можна вимірювати як рівень сформованості професійно значущих компетенцій і відповідних компетентностей. Усе це є стимулом для пошуку викладачами нових і вдосконалення вже існуючих форм навчальної діяльності, які б забезпечили підвищення якості освіти та гарантували студентам професійне зростання і стале самовдосконалення.

Імплементация основних положень Закону «Про вищу освіту» передбачає перегляд організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, зокрема в коледжах. Нові реалії спонукають суб'єктів навчання до переосмислення ролі інноваційних форм навчальної діяльності. Коледж – це навчальний заклад професійної освіти, діяльність якого спрямовується на підготовку сучасного спеціаліста, що має міцні знання, уміє використовувати їх у практичній діяльності, патріота, гідного громадянина своєї держави.

Практика сьогодення вказує на слабкий зв'язок між освітнім середовищем коледжу та сферою майбутньої діяльності його випускника. Молодому спеціалісту після закінчення вищого навчального закладу потрібно, як правило, ще чимало часу, щоб адаптуватися до професійних умов. Однією з причин є відсутність належної уваги до організації навчальної діяльності студентів коледжів та специфіки викладання й вивчення суспільствознавчих дисциплін. Становлення спеціаліста можливе на засадах гармонійної інтеграції професійного та особистісного розвитку студента.

Саме суспільствознавчі дисципліни забезпечують формування світоглядних орієнтацій суб'єкта навчальної діяльності. Вони уможливають вироблення власної життєвої позиції, формують громадянина, активного члена суспільства, небайдужого до його актуальних процесів і проблем. Рівень і якість суспільствознавчої підготовки – це один із основних і максимально впливових складників загальної та професійної підготовки майбутніх фахівців.

Проблема пошуку та використання інноваційних форм навчальної діяльності студентів є константно актуальною у психолого-педагогічних дослідженнях. Розуміння сутності інноваційних форм навчання та навчальної діяльності досліджувалося в роботах А. Алексюка, Л. Артемової, В. Бондаря, Н. Бібик, С. Вітвіцької, М. Дяченка, А. Кузьмінського, З. Курлянд, В. Лозової,

О. Ляшенка, І. Малафійка, О. Малихіна, Н. Мойсеюк, В. Онищука, В. Ортинського, Т. Осипової, В. Паламарчук, С. Пальчевського, О. Савченко, Р. Хмелюк, М. Шкіля, О. Ярошенко. Питання вдосконалення форм і методів навчання на заняттях суспільствознавчого циклу аналізували у своїх роботах К. Баханов, А. Булда, В. Власов, П. Горохівський, Н. Гупан, Т. Ладиченко, Ю. Малієнко, П. Мороз, О. Пометун, А. Приходько, В. Сотниченко, О. Удод, Г. Фрейман.

Загальні психолого-педагогічні положення організації навчальної діяльності школярів і студентів висвітлюються в наукових доробках Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Графа, В. Давидова, М. Дмитрієва, Д. Ельконіна, Л. Занкова, В. Краєвського, І. Лернера, М. Махмутова, В. Оконя, М. Паніна, П. Підкасистого, М. Скаткіна, В. Сластьоніна, А. Усової, А. Хуторського. Однак проблема ефективної організації освітнього процесу в коледжах на сучасному етапі становлення та реформування вищої школи потребує оновленого підходу, реалізація провідних положень якого уможлиблювала б оптимізацію навчальної діяльності студентів на засадах активного вияву індивідуальності та творчого потенціалу всіх її суб'єктів.

Аналіз освітнього процесу в коледжах, зокрема щодо організації навчальних занять із суспільствознавчих дисциплін, дав змогу виявити низку суперечностей. Основними з них є такі:

- між зорієнтованістю вищої освіти на інноваційну діяльність та домінуванням у практиці роботи викладачів традиційних підходів щодо організації навчання студентів;
- між прагненням студентів керуватися власною траєкторією навчання та недостатньою варіативністю форм, методів, прийомів і засобів організації освітнього процесу в коледжах;
- між потребою суспільства в наявності всебічно розвинених кваліфікованих фахівців та недостатнім рівнем сформованості суспільствознавчих компетентностей студентів коледжів.

Актуальність проблеми, її теоретична і практична значущість, необхідність усунення зазначених недоліків зумовили вибір теми дисертації: **«Дидактичні умови реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка як складова теми «Дослідження змістового компонента формування основ педагогічної майстерності» (номер державної реєстрації 0197U000065). Тема дисертаційної роботи затверджена на засіданні вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 3 від 25 жовтня 2012 р.) та погоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 29.01.2013 р.).

Об'єкт дослідження – навчальна діяльність студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Предмет дослідження – реалізація інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін як інструментальний механізм створення відповідної сукупності дидактичних умов.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури визначити стан розробленості проблеми реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів.
2. Виявити й обґрунтувати дидактичні умови реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.
3. Розробити функціональну дидактичну модель як інструментальний механізм створення відповідних дидактичних умов.
4. Конкретизувати критерії оцінювання, показники та рівні ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.
5. Здійснити експериментальну перевірку дієвості досліджуваної функціональної дидактичної моделі, що впроваджується в освітній процес на основі створення сукупності дидактичних умов.

Теоретико-методологічною основою дослідження є загальнофілософські положення про розвиток освіти (В. Андрущенко, І. Бичко, С. Гессен, Г. Горак, В. Гумбольдт, І. Зязюн, М. Каган, І. Кант, В. Кремень, В. Луговий І. Предборська, В. Табачковський); психолого-педагогічні теорії про інтегративну сутність особистості в аспектах психологічного, діяльнісного та соціального розвитку (Б. Ананьєв, В. Безпалько, Л. Виготський, П. Гальперін, Л. Занков, О. Леонтєв, С. Рубінштейн); загальнодидактичні та методичні положення про організацію та зміст навчання у вищих навчальних закладах (А. Алексюк, І. Задорожна, Л. Кнодель, Н. Кузьміна, З. Курлянд, О. Мороз, Л. Морська, В. Ортинський, А. Семенова, М. Фіцула, Р. Хмелюк, Д. Чернілевський); питання організації процесу навчання та навчальної діяльності (Ю. Бабанський, В. Бондар, Я. Бурлака, В. Вихрущ, В. Дяченко, Б. Житник); ідеї стосовно професійної спрямованості навчання (Н. Абашкіна, І. Каплун, В. Лозовецька, Л. Пуховська, Г. Терещук); дидактичні концепції про формування ключових компетенцій (Н. Бібік, Г. Васківська, І. Галяміна, Я. Кодлюк, О. Пометун, О. Савченко, І. Смагін, А. Степанюк, А. Хуторської, Ф. Шарипов, С. Шишов); теоретичні положення про інноваційні технології навчання у ВНЗ (В. Загвязинський, В. Краєвський, П. Підкасистий, Г. Селевко); ідеї системного підходу до процесу учіння (І. Малафіїк).

Методи дослідження:

– теоретичні: аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної та суспільствознавчої літератури для з'ясування сутності інноваційних форм навчальної діяльності студентів; класифікація, порівняння, моделювання, систематизація та узагальнення форм навчальної діяльності студентів для виявлення закономірностей їх ефективного впровадження в освітній процес коледжів; уточнення поняттєво-категоріального апарату дослідження на дефініційному рівні, а саме термінів: «інноваційні форми навчальної діяльності», «організаційні форми навчальної діяльності», «інноваційні форми навчання», «дидактичні умови», «суспільствознавчі компетентності»;

– емпіричні: опитування (анкетування, бесіда, тестування, інтерв'ювання) студентів і викладачів та спостереження за особливостями перебігу навчання суспільствознавчих дисциплін у процесі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) та аналіз проміжних і остаточних даних відповідно до визначених критеріїв оцінювання, показників та рівнів ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін за результатами педагогічного експерименту;

– статистичні: методи математичної статистики, які забезпечили підтвердження вірогідності й надійності одержаних кількісно виражених результатів аналізу якісних змін досліджуваного феномена.

Експериментальна база дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі чотирьох коледжів: Борщівського агротехнічного коледжу (довідка № 165 від 20.05.2015 р.), Аграрного коледжу управління і права Полтавської державної аграрної академії (довідка № 202 від 18.05.2015 р.), ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж» (довідка № 202 від 18.05.2015 р.), Стрийського коледжу Львівського НАУ (довідка № 235 від 12.05.2015 р.). Педагогічним експериментом було охоплено 37 викладачів та 330 студентів.

Наукова новизна дослідження:

– *уперше* виявлено й обґрунтовано сукупність дидактичних умов реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін (створення стимулювально-діяльнісного інноваційного освітнього середовища інтенсивного накопичення суспільствознавчих знань суб'єктами навчання; організація і здійснення комплексної активно-інволаційної соціально-ціннісної діяльності студентів (варіативність форм, методів, прийомів і засобів взаємо- та самонавчання); превентивно-пропедевтичне проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу до інноваційної специфіки змісту і форм презентації та сприйняття змісту суспільствознавчих дисциплін); розроблено функціональну

дидактичну модель реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін (пропедевтичний блок; блок безпосередньої реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів, до якого входить три складові: інноваційне освітнє середовище, комплексна організація активної діяльності студентів, проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу; рефлексивно-аналітичний блок) як інструментальний механізм створення відповідних дидактичних умов; визначено змістово-сутнісне наповнення понять «лекція соціалізації», «семінар соціалізації».

– *уточнено та конкретизовано* інноваційні форми навчальної діяльності студентів коледжів на основі використання варіативності форм, методів, прийомів і засобів взаємо- та самонавчання; критерії оцінювання, показники та рівні ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін; поняттєво-категоріальний апарат дослідження, а саме: «інноваційні форми навчальної діяльності», «організаційні форми навчальної діяльності», «інноваційні форми навчання», «суспільствознавчі компетентності», «колективна освітня діяльність», «взаємонавчання»; «дидактична адаптація суб'єктів навчального процесу»; методи роботи з укладеним систематизованим словником суспільствознавчих понять для студентів-першокурсників (тезаурусом).

Подальшого розвитку набули положення педагогічної теорії про організацію навчальної діяльності студентів коледжів та специфіку впровадження інноваційних форм навчальної діяльності студентів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Практичне значення отриманих результатів полягає в:

– упровадженні в освітній процес коледжу інноваційних форм навчальної діяльності студентів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін (лекція соціалізації, семінар соціалізації) та визначенні їх змістово-сутнісного наповнення;

– апробації методів роботи студентів-першокурсників із систематизованим словником суспільствознавчих понять (тезаурусом);

– оновленні робочих навчальних програм із суспільствознавчих дисциплін для підготовки студентів коледжів на засадах інтегральної єдності реалізації положень системного та компетентнісного підходів.

Прикладні результати дослідження можуть бути використані викладачами суспільствознавчих дисциплін у процесі організації та проведення навчальних занять у коледжах, а також слугувати методичними рекомендаціями для студентів щодо самоорганізації навчальної діяльності.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Борщівського агротехнічного коледжу (довідка № 165 від 20.05.2015 р.), Аграрного коледжу управління і права Полтавської державної аграрної академії (довідка № 202 від 18.05.2015 р.), ВП НУБіП України

«Ірпінський економічний коледж» (довідка № 202 від 18.05.2015 р.), Стрийського коледжу Львівського НАУ (довідка № 235 від 12.05.2015 р.).

Особистий внесок автора в публікаціях зі співавторами. Усі представлені в дисертації наукові результати отримані автором самостійно. У статті, написаній у співавторстві з Л. Мироненко [5], особистий внесок полягає в теоретичному опрацюванні наукових підходів щодо окреслення змісту терміна «педагогічні умови» та основних їх різновидів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати обговорювалися й отримали позитивну оцінку на семінарах педагогічних працівників, доповідалися на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Педагогіка А. С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі» (Полтава, 2013); «А. С. Макаренко: виховання і життя (досягнення і проблеми)» (Нижній Новгород, 2013); «Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі» (Полтава, 2013); «Дидактика Яна Амоса Коменського як універсальне мистецтво надання та здобуття освіти» (Умань, 2013); «Теоретико-практична спадщина А. С. Макаренка в контексті євроінтеграційних тенденцій вітчизняної освіти» (Полтава, 2014); «Становлення й розвиток особистості в умовах освітнього простору: теорія і практика» (Полтава, 2015); на Міжнародному форумі педагогічної майстерності «Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності у сучасному освітньому просторі» (Полтава, 2015).

Публікації. Основний зміст дисертації висвітлено в 12 публікаціях (11 – одноосібних), з них 6 наукових статей у фахових педагогічних виданнях, що входять до переліку, затвердженого Міністерством освіти і науки України, 2 – у зарубіжних виданнях, 4 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків (обсяг основного тексту – 207 сторінок), списку використаних джерел (252 найменування на 27 сторінках), додатків. Робота містить 17 таблиць, 14 рисунків. Повний обсяг дисертації – 284 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено його мету, об'єкт, предмет, завдання; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; охарактеризовано теоретико-методологічну основу, методи; розкрито наукову новизну і практичне значення здобутих результатів; подано відомості про апробацію, упровадження та публікацію результатів наукового пошуку.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін**» здійснено

грунтовний аналіз інноваційних форм навчальної діяльності студентів у психолого-педагогічній та філософській літературі, розкрито специфіку їх застосування, детально описано дидактичний потенціал навчання суспільствознавчих дисциплін у коледжах.

Сучасна дидактика, на жаль, не подає єдиного і чіткого тлумачення терміна «інноваційні форми навчальної діяльності» як дидактичної категорії. Інноваційні напрями вдосконалення процесу навчання досліджували О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Золотогорова, А. Максименко, А. Ніколс, В. Паламарчук, Н. Юсуфбекова. Вони відзначають тенденцію щодо появи нових й удосконалення вже існуючих організаційних форм, які забезпечують підвищення якості освіти, гарантують студентам професійне зростання і стале самовдосконалення. Добір інноваційних форм навчальної діяльності має спиратися на положення оновленої освітньої парадигми в контексті компетентнісного підходу (Н. Бібік, А. Вербицький, І. Зимня, Дж. Равен, А. Хуторський).

Досліджуючи питання форм організації навчання, спостерігається переплетення близьких за змістовим наповненням понять: «організаційні форми навчання», «інноваційні форми навчання», «форми навчальних занять», «форми організації навчальної роботи» (М. Гадецький, Б. Житник, Т. Ільїна, Т. Хлебнікова, І. Чередов). І. Бурлака та В. Вихрущ пропонують поряд із загальнородовим поняттям «форма організації навчання» видове – «форма навчальної діяльності студентів (учнів)».

Процес навчання Ю. Бабанський, В. Бондар, Г. Костюк, І. Малафіїк, В. Оконь, В. Ягупов розглядають як тісний взаємозв'язок викладання та учіння, спрямований на формування гармонійної особистості, у центрі якого стоїть студент та його активна навчально-пізнавальна діяльність. На основі аналізу науково-педагогічних джерел з'ясовано, що саме індивідуальна, парна, групова та колективна робота є основними формами навчальної діяльності студентів у коледжах (В. Бондар, М. Виноградова, Є. Голант, В. Дьяченко, З. Курлянд, О. Рівін, В. Стрезикозін). Окремо можна виділити самостійну роботу як елемент системи, що поєднує індивідуальну та колективну діяльність.

Для визначення сутності поняття «інноваційні форми навчальної діяльності» проаналізовано праці І. Дичківської, М. Кларіна, В. Паламарчука, Г. Селевка, Д. Чернілевського. *Інноваційні форми навчальної діяльності* – це способи активної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що характеризуються нетрадиційним творчим підходом до організації навчального заняття та ґрунтуються на здатності до превентивно-пропедевтичного проектування й імпровізації викладача. Вони відрізняються від традиційних ролю основних учасників навчального процесу, характерними ознаками їх взаємовідносин, специфічно-інноваційним змістом освітньої діяльності. Інноваційні технології навчання на основі активізації й інтенсифікації навчальної діяльності досліджували, М. Зайцев, Є. Ільїн, С. Лисенкова, А. Окунєв, Р. Хазанкін, В. Шаталов.

Актуалізовано основні інноваційні форми навчальної діяльності студентів через імплементацію варіативності форм, методів, прийомів і засобів взаємо- та самонавчання, а саме: взаємонавчання, що включає активну роботу в парах, малих групах, колективно-групову діяльність та різні види самонавчання з допомогою новітніх інформаційних (офлайн) та Інтернет (онлайн) технологій. Уперше визначено та обгрунтовано зміст понять: «лекція соціалізації» та «семінар соціалізації».

Лекція соціалізації – це організаційно-змістова форма лекційного заняття із суспільствознавчих дисциплін, де поряд із ґрунтовним викладом теоретичного навчального матеріалу на основі поєднання комплексу інноваційних методів, прийомів і засобів навчання відбувається цілеспрямований вплив на сферу суспільно-ціннісних орієнтацій студента та активації процесів його соціалізації як невід’ємних складових становлення та розвитку особистості фахівця сучасного інформаційного суспільства.

Семінар соціалізації – це організаційно-змістова форма семінарського заняття із суспільствознавчих дисциплін практико-орієнтованого характеру, яка передбачає комплексне засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, що забезпечує трансформацію суспільно-ціннісних орієнтацій студента в його сталі переконання та оптимізує активовані під час відповідних лекцій процеси соціалізації в парадигмі становлення та розвитку особистості фахівця сучасного інформаційного суспільства та формування відповідних суспільствознавчих компетентностей.

У зарубіжній дидактиці питання побудови навчального процесу як самостійного пошуку нових знань, нових пізнавальних орієнтирів високого рівня складності досліджували Дж. Брунер, Д. Мезіроу, М. Ноулз, Х. Таба, Д. Шваб. Самостійна робота в коледжі є втіленням самонавчання як інноваційної форми навчальної діяльності студентів на засадах активного використання інформаційних технологій.

Освітній процес у коледжі здійснюється у формі злагодженої системи «лекція – семінар – самостійна робота», отже його якість буде набагато вищою за умови імплементації комплексних дидактичних впливів. У контексті дослідження це «лекція соціалізації» → «семінар соціалізації» → «самостійна робота», спрямована на поглиблення соціально значущого знання та підвищення рівня сформованості суспільствознавчих компетентностей.

Домінують та найбільш цінною ознакою вияву дидактичного потенціалу суспільствознавчих дисциплін є їхня здатність впливати на особистість студента, формуючи його світогляд. Провідним засобом практичного втілення цього потенціалу є реалізація індивідуальних стратегій навчання студентів (урахування: специфіки вікових особливостей контингенту студентів коледжу; поліструктурності побудови навчального процесу в коледжі; особливостей ієрархізації вивчення блоку суспільствознавчих дисциплін у коледжі; доцільності застосування інноваційних

форм навчальної діяльності у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін) задля створення умов вияву їх індивідуальності, творчості, суб'єктності.

Вивчення блоку суспільствознавчих дисциплін забезпечує трирівневу підготовку студентів: *загальнонаукова підготовка* є основою базових знань із суспільствознавчих дисциплін, розширюючи історичну, правову, економічну, філософську освіту; *гуманітарна підготовка* спрямована на вивчення та засвоєння закономірностей суспільного розвитку, цінностей, мотивів діяльності; *професійно-цінна підготовка* дає змогу доповнити та конкретизувати знання, навчити та виховати студента як конкурентоспроможного фахівця.

У другому розділі **«Обґрунтування функціональної дидактичної моделі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін та відповідних дидактичних умов»** визначено й обґрунтовано сукупність дидактичних умов реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін; розроблено та обґрунтовано функціональну дидактичну модель як інструментальний механізм створення досліджуваних умов; конкретизовано критерії оцінювання, показники та рівні ефективності реалізації виучуваного дидактичного феномену.

На засадах аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури узагальнено інтерпретації змістового наповнення понять «умова», «дидактичні умови» та узагальнено на дефініційно-термінологічному рівні. Забезпечення ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін передбачає вияв й обґрунтування сукупності дидактичних умов, що уможливлуватимуть покращення рівня підготовки студентів у цілому та формування належного рівня сформованості суспільствознавчих компетентностей. Під дидактичними умовами розуміємо науково обґрунтовані дії, види діяльності та власне процеси дидактичного змісту, що позитивно впливають на перебіг досліджуваного феномена. На дефініційно-узагальнювальному рівні їх представлено у такому формулюванні:

- створення стимулювально-діяльнісного інноваційного освітнього середовища інтенсивного накопичення суспільствознавчих знань суб'єктами навчання;
- організація і здійснення комплексної активно-інволаційної соціально-ціннісної діяльності студентів (варіативність форм, методів, прийомів і засобів взаємо- та самонавчання);
- превентивно-пропедевтичне проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу до інноваційної специфіки змісту і форм презентації та сприйняття змісту суспільствознавчих дисциплін.

Зроблені теоретичні узагальнення, представлені вище дидактичні умови забезпечили необхідну і достатню базисну основу для розробки функціональної дидактичної моделі реалізації

інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Функціональна дидактична модель складається з трьох блоків: пропедевтичного, блоку безпосередньої реалізації інноваційних форм навчальної діяльності та рефлексивно-аналітичного. Очікуваний результат при втіленні запропонованої нами моделі полягає в підвищенні ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін та сформованості суспільствознавчих компетентностей. Наочно-схематичне зображення функціональної дидактичної моделі подано на рис. 1.

За реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів слід урахувати поліфункціональну специфіку навчання в коледжі, вікові особливості контингенту студентів такого типу навчального закладу та власне дидактичний потенціал вивчення суспільствознавчих дисциплін. Навчання для студентів має набути особистісного життєвого сенсу та проявлятися у спрямуванні творчої пізнавальної активності на особистісне та професійне самоствердження, не лише на оволодіння фахом, а й на розвиток своїх потенційних та прихованих можливостей.

З'ясовано, що використання в навчальному процесі інформаційно-комп'ютерних технологій та програмного забезпечення (MindMap, TeamViewer, GoogleEarth, GoogleApps, GoogleKnol, GoogleMaps та ін.) позитивно вплине на покращення результату навчання досліджуваного блоку дисциплін, що виявляється у сформованості відповідних суспільствознавчих компетентностей.

Спрямування коледжів на підготовку сучасного фахівця, що має міцні знання, уміє реалізовувати їх у практичній діяльності, гідного громадянина своєї держави висуває до суспільствознавчої освіти особливі вимоги. Відповідно до цих основоположних тверджень-вимог конкретизовано критерії оцінювання та показники ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. Таким чином, розроблено критеріально-оцінний апарат на основі оцінки професійної діяльності викладача, оцінки діяльності студентів на заняттях, оцінки змісту та викладу навчального матеріалу, оцінки навчально-методичного забезпечення заняття як основних критеріїв. Діагностика здійснювалася відповідно до розроблених критеріїв, показників та рівнів їх вияву.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін»** наведено результати аналізу процесу актуального вивчення суспільствознавчих дисциплін у коледжах, розкрито зміст організації та проведення педагогічного експерименту щодо створення в освітньому процесі коледжу виявлених дидактичних умов реалізації інноваційних форм навчальної діяльності у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін, а також репрезентовано отримані результати експериментального навчання студентів.

ПРОПЕДЕВТИЧНИЙ БЛОК

Визначення методологічних підходів:
системний компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, диференційований, індивідуальний

Визначення сукупності принципів:
професійної спрямованості, системності, свідомості й активності, оптимізації, творчості, зв'язку навчання з життям, теорії з практикою, самоконтролю

- створення стимулювально-діяльнісного інноваційного освітнього середовища інтенсивного накопичення суспільствознавчих знань суб'єктами навчання

Сукупність дидактичних умов

- організація і здійснення комплексної активно-інволяційної соціально-ціннісної діяльності студентів (варіативність форм, методів, прийомів і засобів взаєм- та самонавчання)

Цілі: - **особистісні:** осмислення цінностей навчання; - **суспільствознавчі:** формування позитивного ставлення до СЛЗ; - **когнітивні:** пізнання основних суспільствознавчих понять, суспільних явищ і процесів; - **креативні:** написання творчих робіт, віршів; конструювання певної моделі; малювання картини; - **організаційно-діяльнісні:** оволодіння навичками самоорганізації навчальної діяльності

- превентивно-пропедевтичне проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу до інноваційної специфіки змісту і форм презентації та сприйняття змісту суспільствознавчих дисциплін

Завдання: створити стимулювально-діялісне інноваційне освітнє середовище інтенсивного накопичення суспільствознавчих знань суб'єктами навчання; організувати і здійснити комплексну активно-інволяційну соціально-ціннісну діяльність студентів; спроектувати дидактичну адаптацію суб'єктів навчального процесу до інноваційної специфіки змісту і форм презентації та сприйняття змісту даних дисциплін.

Підготовка навчально-методичного забезпечення

БЛОК ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Складава: інноваційне освітнє середовище

Підготовка науково-методичного забезпечення

1. Готовність викладачів та студентів до інноваційної діяльності.
2. Діагностика домінуючого типу мотивації студентів.
3. Зв'язок навчання з життям, розкриття користі навчального матеріалу в особистісному та професійному зростанні.
4. Створення комплексу навчально-методичного забезпечення та наявність відповідних технічних засобів навчання.

Складава: комплексна організація активної діяльності студентів

- формування суспільствознавчих компетентностей;
- комплексний підхід до учіння: системне оволодіння суспільними знаннями при оптимальному поєднанні інноваційних форм, методів та засобів навчання.

МЕТОДИ навчання у процесі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності: проблемного викладання, частково-пошуковий, дослідницький, аналіз, синтез, індукція, дедукція.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ

Навчальної діяльності:
взаємонавчання (робота в парах, групова та колективна діяльність), самонавчання.

Навчальних занять (соціалізації):
лекція, семінар, дискусія, конференція, вікторина, аукціон, вебінар, проблемне, інтегроване.

ЗАСОБИ реалізації індивідуальної стратегії навчання суспільствознавчих дисциплін: вербальні, ілюстративно-зображувальні, графічно-знакові, картографічні, програмно-забезпечувальні, комбіновані.

Складава: проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу

- визначення індивідуально-психологічних особливостей студентів;
- діагностування рівня навченості студентів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін;
- робота з різними підгрупами студентів, урахування їх вікових особливостей, рівень адаптації до умов навчання в коледжі, специфіку суспільствознавчих дисциплін, рівень навченості, індивідуально-психологічні особливості.

РЕФЛЕКСИВНО-АНАЛІТИЧНИЙ БЛОК

Навчально-методичне забезпечення для контролю, оцінювання, (тести, контрольні роботи), самоконтролю та самооцінки результатів навчання у процесі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів під час вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Критеріально-оцінний апарат ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів відповідно до оцінки діяльності викладача, оцінки діяльності студентів, оцінки змісту та викладу навчального матеріалу, оцінки навчально-методичного забезпечення заняття.

РЕЗУЛЬТАТ: підвищення ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін, сформованість суспільствознавчих компетентностей.

Рис. 1. Функціональна дидактична модель реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін

Дослідження проводилося протягом трьох років. На етапі констатувального експерименту було здійснено аналіз нормативної бази, навчальних програм та запропонованих до опрацювання підручників і навчальних посібників із суспільствознавчих дисциплін, проведено моніторинг навчального процесу, спрямований на визначення їхньої ролі в загальній і спеціально-професійній підготовці студентів Борщівського агротехнічного коледжу, Аграрного коледжу управління і права Полтавської державної аграрної академії, ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», Стрийського коледжу Львівського НАУ. Аналіз й узагальнення отриманих даних засвідчують низький рівень значущості суспільствознавчих дисциплін для студентів і недостатню увагу викладачів щодо інтеграції суто суспільствознавчого змісту навчання та такого, який би позитивно впливав на формування професійної мотивації майбутніх спеціалістів.

Метою формувального етапу експерименту була перевірка дієвості досліджуваної функціональної дидактичної моделі, що впроваджувалася в освітній процес на основі виявлення сукупності дидактичних умов, тобто використовувалася як інструментальний механізм їх створення.

На початку формувального етапу експерименту було здійснено перевірку ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін з метою визначення можливих недоліків, упущень та з метою усунення їх у подальшій роботі. Апробаційна діяльність імплементації задекларованих дидактичних впливів передбачала роботу з викладачами, метою якої було підвищення їхньої готовності до реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін та підвищення рівня їхньої обізнаності стосовно оптимізації освітнього процесу в коледжі. Наприкінці формувального етапу експерименту було безпосередньо перевірено ефективність реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів, виявлено та проаналізовано характер і ступінь впливу досліджуваного феномена на навчальні досягнення студентів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Природність порівняльного експерименту забезпечувалася шляхом проведення дослідження протягом трьох років. Об'єктом педагогічного експерименту стали 330 студентів, з яких 170 було включено до експериментальної групи та 160 – до контрольної.

Процедура оцінювання ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін включала: оцінку професійної діяльності викладача; оцінку діяльності студентів на занятті; оцінку змісту та викладу навчального матеріалу; оцінку навчально-методичного забезпечення заняття.

Оцінювання професійної діяльності викладача за реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів передбачало оцінку його організаторської, навчальної та виховної роботи. Визначення ефективності діяльності студентів на занятті здійснювалося відповідно до розроблених основних вимог щодо вивчення суспільствознавчих дисциплін, ступінь дотримання чи недотримання яких ураховувався у процесі подальшого оцінювання (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ефективності навчальної діяльності студентів за реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін

Групи	Етап	Осіб	Розподіл за рівнями вияву				Усього	Динаміка (за критерієм Пірсона)
			В*	Д*	К*	Н*		
КГ*	Констатувальний етап	кількість	26	34	87	13	160	0,294
		%	16,3	21,2	54,4	8,1	100	
	Контрольний етап	кількість	27	32	90	11	160	
		%	16,9	20	56,2	6,9	100	
ЕГ*	Констатувальний етап	кількість	23	39	89	19	170	38,922
		%	13,5	22,9	52,4	11,2	100	
	Контрольний етап	кількість	39	76	53	2	170	
		%	22,9	44,7	31,2	1,2	100	

Аналіз результатів дослідження засвідчує підвищення ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності за обома критеріями після впровадження розробленої та обґрунтованої функціональної дидактичної моделі як інструментального механізму створення досліджуваних умов.

Оцінку ефективності змісту та викладу навчального матеріалу визначали шляхом вимірювання рівня засвоєння знань студентів (використовуючи методику В. Беспалька) (табл. 2). Оцінювання рівня методичного забезпечення заняття у процесі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів відбувалося шляхом використання методики системного аналізу та оцінки.

Таблиця 2

Динаміка ефективності змісту та викладу навчального матеріалу за реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін

Групи	Етап	Осіб	Розподіл за рівнями вияву				Усього	Динаміка (за критерієм Пірсона)
			В*	Д*	К*	Н*		
КГ*	Констатувальний етап	кількість	11	22	105	22	160	0,87
		%	6,9	13,7	65,6	13,8	100	
	Контрольний етап	кількість	10	28	101	21	160	
		%	6,3	17,5	63,1	13,1	100	
ЕГ*	Констатувальний етап	кількість	10	27	96	37	170	27,062
		%	5,9	15,9	56,4	21,8	100	
	Контрольний етап	кількість	25	54	76	15	170	
		%	14,7	31,8	44,7	8,8	100	

* КГ – контрольна група; ЕГ – експериментальна група; В – високий рівень; Д – достатній рівень; К – критичний рівень; Н – недопустимий рівень.

Достовірність отриманих даних розраховувалася за допомогою визначення критерію χ^2 Пірсона (коефіцієнт кореляції Браве-Пірсона). Результати, отримані під час експериментальної перевірки ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін, що засвідчили позитивну динаміку за всіма критеріями, й усебічний аналіз даних дослідження надали необхідні та достатні підстави вважати, що визначену мету роботи досягнуто шляхом виконання поставлених завдань.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного педагогічного дослідження дають змогу сформулювати такі загальні висновки.

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури здійснено ґрунтовне визначення стану розробленості проблеми реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Вивчення психолого-педагогічних джерел на аналітико-узагальнювальній основі стосовно зазначеної проблеми в контексті суспільствознавчої підготовки студентів коледжів та базових дидактичних категорій на рівні дефініцій засвідчує перспективність вивчення інноваційних форм навчальної діяльності на засадах компетентнісного й системного підходів, спрямованих від репродуктивно-відтворювального навчання до активної навчально-пізнавальної та професійно значущої діяльності.

Задля визначення сутнісного розуміння інноваційних форм навчальної діяльності студентів проаналізовано змістове наповнення найбільш уживаних у педагогічній літературі дотичних понять: «організаційні форми навчання», «інноваційні форми навчання», «форми навчальних занять», «форми організації навчальної роботи».

Інноваційні форми навчальної діяльності визначаємо як способи активної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що характеризуються нетрадиційним творчим підходом до організації навчального заняття та ґрунтуються на здатності до превентивно-пропедевтичного проектування та імпровізації викладача. Актуалізовано основні інноваційні форми навчальної діяльності студентів через імплементацію варіативності форм, методів, прийомів і засобів взаємо- та самонавчання, а саме: взаємонавчання, що включає активну роботу в парах, малих групах, колективно-групову діяльність та різні види самонавчання з допомогою новітніх інформаційних (офлайн) та Інтернет (онлайн) технологій.

У процесі аналізу доцільного використання суспільствознавчих знань у формуванні суспільно значущих і професійних якостей студентів уперше визначено зміст понять «лекція соціалізації» та «семінар соціалізації». Доведено переваги запровадження комплексного підходу

до організації освітнього процесу в коледжі у формі злагодженої системи «лекція – семінар – самостійна робота». Єдність такої структурно-елементної організаційної будови процесу навчання суспільствознавчих дисциплін забезпечить інтенсифікацію досліджуваного дидактичного процесу та отримання результативності на функціональному рівні щодо сформованості відповідної сукупності необхідних і достатніх компетенцій і компетентностей.

Проаналізовано основні інноваційні форми навчання, актуальні в умовах коледжу у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін, а саме лекція соціалізації, семінар соціалізації, дискусія, рольова гра, конференція, прес-конференція, конкурс, інтегроване заняття, екскурсія, «круглий стіл», подорож та інші як утілення інноваційної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

2. Виявлено й обґрунтовано дидактичні умови реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

На основі критичного аналізу узагальненого теоретичного та практичного досвіду розробки проблеми організації навчання студентів запропоновано дидактичні механізми реалізації інноваційних форм навчальної діяльності в освітньому середовищі коледжу. Так, дидактичні умови реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін представлено як науково обґрунтовані дії, види діяльності та власне процеси дидактичного змісту, що позитивно впливають на перебіг досліджуваного феномена. На дефініційно-узагальнювальному рівні їх представлено у такому формулюванні:

- створення стимулювально-діяльнісного інноваційного освітнього середовища інтенсивного накопичення суспільствознавчих знань суб'єктами навчання;
- організація і здійснення комплексної активно-інволаційної соціально-ціннісної діяльності студентів (варіативність форм, методів, прийомів і засобів взаємо- та самонавчання);
- превентивно-пропедевтичне проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу до інноваційної специфіки змісту і форм презентації та сприйняття змісту суспільствознавчих дисциплін.

3. Зроблені теоретичні узагальнення, представлені вище дидактичні умови забезпечили необхідну і достатню базисну основу для розробки функціональної дидактичної моделі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Запропонована модель складається з трьох блоків: пропедевтичного, блоку безпосередньої реалізації інноваційних форм навчальної діяльності та рефлексивно-аналітичного. Пропедевтичний блок передбачає визначення методологічних підходів, сукупності принципів та дидактичних умов; формулювання цілей і завдань; підготовку науково-методичного та навчально-методичного забезпечення. Блок безпосередньої реалізації інноваційних форм позиціонується як єдність трьох взаємопов'язаних складових: інноваційне освітнє середовище, комплексна

організація активної навчальної діяльності, проектування дидактичної адаптації суб'єктів навчального процесу. Рефлексивно-аналітичний блок включає підготовку дидактико-методичного забезпечення для контролю, оцінювання, самоконтролю та самооцінки результатів навчання за реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін; критеріально-оцінний апарат ефективності їх реалізації.

4. Спрямування коледжів на підготовку сучасного фахівця, що має міцні знання, уміє реалізовувати їх у практичній діяльності, патріота, гідного громадянина своєї держави, висуває до суспільствознавчої освіти особливі вимоги. Відповідно до цих основоположних тверджень-вимог було конкретизовано критерії оцінювання, показники та рівні ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. Таким чином, уточнено критеріально-оцінний апарат на основі оцінки професійної діяльності викладача; оцінки діяльності студентів на занятті; оцінки змісту та викладу навчального матеріалу; оцінки навчально-методичного забезпечення заняття як основних критеріїв.

Діагностика ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін здійснювалася відповідно до конкретизованих критеріїв оцінювання, показників та рівнів їхнього вияву (недопустимий, критичний, достатній, високий).

5. На ґрунті порівняльного аналізу результатів підсумкового діагностичного зрізу на контрольному етапі педагогічного експерименту та за допомогою методів математичної статистики здійснено експериментальну перевірку дієвості досліджуваної функціональної дидактичної моделі, що впроваджується в освітній процес на основі створення сукупності дидактичних умов. Експериментальним шляхом доведено позитивну динаміку щодо зростання рівнів навчальних досягнень студентів коледжів, пізнавального інтересу та професійної мотивації.

Процедура оцінювання ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін здійснювалася відповідно до розроблених критеріїв.

Математичні розрахунки проводилися на основі визначення коефіцієнту засвоєння за В. Безпальком, а достовірність отриманих даних – за допомогою визначення критерію χ^2 Пірсона, що й підтвердило наявність позитивної динаміки у процесі експериментальної перевірки ефективності реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін.

Проведений порівняльний аналіз засвідчує позитивну динаміку змін за всіма розглянутими критеріями та показниками в студентів експериментальної групи, що надає достатні підстави стверджувати, що реалізація досліджуваної функціональної дидактичної моделі, яка

впроваджується в освітній процес на основі створення сукупності дидактичних умов, дійсно забезпечує високий рівень сформованості суспільствознавчих компетентностей.

Результати експерименту засвідчують важливість вивчення питань організації навчальної діяльності студентів коледжів, однак не вичерпують усіх аспектів проблеми й указують на перспективність подальшого наукового пошуку та практичного застосування дієвих інноваційних форм підвищення ефективності навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати

1. Гурська О. В. Аналіз проблеми організаційних форм навчальної діяльності студентів / О. В. Гурська // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2014. – № 1 (18). – С. 64–69.
2. Гурська О. В. Інноваційні форми навчальної діяльності студентів у вищій школі / О. В. Гурська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 42. – Ч. 4. – С. 106–111.
3. Гурська О. В. Лекція у вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації – минуле чи майбутнє (на прикладі суспільствознавчих дисциплін) / О. В. Гурська // Science and Education a New Dimension : Pedagogi and Psychologi. – Budapest : SocietyforCulturalandScientificProgressinCentralandEasternEurope, 2013. – Vol. 10. – P. 73–76.
4. Гурська О. В. Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі / О. В. Гурська // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2014. Випуск 13. – 308 с.
5. Гурська О. В. Педагогічні умови як системна форма організації навчальної діяльності / О. В. Гурська, Л. Л. Мироненко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 45. – Ч. 2. – С. 64–71.
6. Гурська О. В. Підготовка студента та викладача до семінарського заняття (на прикладі суспільствознавчих дисциплін) / О. В. Гурська // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – Випуск 8. – Частина 2. – С. 46–52.
7. Гурська О. В. Рівні навченості студентів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін / О. В. Гурська // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 5. – С. 28–31.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Гурская О. В. Дидактические основы активизации учебного процесса / О. В. Гурская // Педагогика А. С. Макаренко: воспитание и жизнь (достижения и проблемы): материалы

Международной научно-практической конференции, посвященной 125-летию со дня рождения А. С. Макаренка (28–29 марта 2013 г.). – Нижний Новгород : НИУ РАНХиГС, 2013. – С. 239–242.

9. Гурська О. В. Організація навчальної діяльності студентів / О. В. Гурська // Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності в сучасному освітньому просторі : тези доповідей Міжнародного форуму педагогічної майстерності (м. Полтава, 7–8 квітня 2015 р.). – Полтава : ФОП Гаража М. Ф., 2015. – С. 14–15.

10. Гурська О. В. Основні аспекти та проблеми організації самостійної роботи студентів ВНЗ / О. В. Гурська // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка А. С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі», присвяченої 125-й річниці з дня народження А. С. Макаренка (м. Полтава, 12–14 березня 2013 р.). – Полтава, 2013. – С. 42–44.

11. Гурська О. В. Проблеми організації роботи на лекціях, семінарських заняттях та самостійної роботи студентів (на прикладі дисциплін суспільно-історичного циклу / О. В. Гурська // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі» (XX Каришинські читання) (м. Полтава, 29–30 травня 2013 р.). – Полтава, 2013. – С. 103–105.

12. Гурська О. В. Психолого-педагогічні умови організації навчальної діяльності першокурсників коледжу / О. В. Гурська // Становлення і розвиток особистості в умовах освітнього простору: теорія і практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (14–15 травня 2015 р., м. Полтава). – Полтава : Друкарська майстерня, 2015. – С. 91–93.

АНОТАЦІЇ

Гурська О. В. Дидактичні умови реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2015.

Роботу присвячено теоретичним і практичним основам реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. Уточнено поняттєво-категоріальний апарат дослідження, а саме сутність термінів: «інноваційні форми навчальної діяльності», «інноваційні форми навчання», «суспільствознавчі компетентності».

Виявлено й теоретично обґрунтовано сукупність дидактичних умов як основи для розробки відповідної дидактичної моделі реалізації інноваційних форм навчальної діяльності студентів коледжів. Експериментально перевірено її ефективність у процесі вивчення суспільствознавчих

дисциплін. Отримані результати та висновки можуть бути використані у практиці навчальної роботи коледжів.

Ключові слова: інноваційні форми навчальної діяльності, інноваційні форми навчання, взаємонавчання, самонавчання, дидактичні умови, критерій, показник, лекція-соціалізації, семінар-соціалізації.

Гурская О. В. Дидактические условия реализации инновационных форм учебной деятельности студентов колледжей в процессе изучения обществоведческих дисциплин. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2015.

Работа посвящена теоретическим и практическим основам реализации инновационных форм учебной деятельности студентов колледжей в процессе изучения обществоведческих дисциплин. В ходе исследования уточнен понятийно-категориальный аппарат исследования, а именно, сущность терминов: «инновационные формы учебной деятельности», «инновационные формы обучения», «обществоведческие компетентности».

Инновационные формы учебной деятельности – это способы активного взаимодействия субъектов образовательного процесса, которые характеризуются нетрадиционным творческим подходом к организации учебного занятия и основываются на способности к превентивно-пропедевтическому проектированию и импровизации преподавателя.

Актуализуются основные инновационные формы учебной деятельности студентов через имплементацию вариативности форм, методов, приемов и средств взаимо - и самообучения, а именно: взаимообучение, включающее активную работу в парах, малых группах, коллективно-групповую деятельность и различные виды самообучения с помощью новейших информационных (офлайн) и Интернет (онлайн) технологий.

На основе комплексного анализа современного состояния обучения обществоведческих дисциплин и учитывая специфику учебной деятельности студентов колледжей, впервые раскрывается содержание понятий «лекция социализации» и «семинар социализации».

В организации учебной деятельности студентов колледжей необходимо следовать индивидуальным стратегиям обучения, реализация которых предполагает принятия во внимание специфики возрастных особенностей контингента студентов; полиструктурности построения учебного процесса; особенностей иерархизации изучения блока обществоведческих дисциплин в колледже; целесообразности применения инновационных форм учебной деятельности во время изучения обществоведческих дисциплин.

Изучение блока обществоведческих дисциплин обеспечивает трехуровневую подготовку студентов: общенаучная – составляет основу базовых знаний по обществоведческим дисциплинам, расширяя историческое, правовое, экономическое, философское образование; гуманитарная – направлена на изучение и усвоение закономерностей общественного развития, ценностей, мотивов деятельности; профессионально-ценностная – позволяет дополнить и конкретизировать знания, обучить и воспитать студента как конкурентоспособного специалиста.

В ходе теоретического исследования обосновывается выявленная совокупность дидактических условий как базисная основа для разработки соответствующей функциональной дидактической модели реализации инновационных форм учебной деятельности студентов колледжей в процессе изучения обществоведческих дисциплин (создание стимулирующе-деятельностной инновационной образовательной среды интенсивного накопления обществоведческих знаний субъектами обучения; организация и осуществление комплексной активно-инволяционной социально-ценностной деятельности студентов (вариативность форм, методов, приемов и средств взаимо- и самообучения); превентивно-пропедевтическое проектирование дидактической адаптации субъектов образовательного процесса к инновационной специфике содержания и форм презентации и восприятия содержания обществоведческих дисциплин).

В работе конкретизируются критерии оценивания качества учебного занятия (оценка профессиональной деятельности преподавателя, учебной деятельности студентов, содержания и способов изложения учебного материала, используемого учебно-методического обеспечения) и показатели их проявления согласно определенных уровней (недопустимого, критического, достаточного, высокого).

Теоретические обобщения, выявленная совокупность дидактических условий обеспечили фундаментальную основу для разработки функциональной дидактической модели реализации инновационных форм учебной деятельности студентов колледжей в процессе изучения обществоведческих дисциплин, которая была имплементирована в образовательный процесс. Экспериментальным путем доказывается эффективность исследуемой модели.

Полученные в ходе теоретико-экспериментального исследования результаты и выводы могут быть использованы в практике учебной работы колледжей в условиях постоянно развивающейся информационно-образовательной среды.

Ключевые слова: инновационные формы учебной деятельности, инновационные формы обучения, взаимообучение, самообучение, дидактические условия, критерий, показатель, лекция социализации, семинар социализации.

O. V. Hurska. Didactic Conditions for Innovative Forms of College Students' Educational Activity Realization in the Process of Social Science Disciplines Studies. – Manuscript.

Thesis for receiving the degree of Pedagogical Science Candidate, specialty 13.00.09 – Theory of Education. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2015.

The work is dedicated to theoretical and practical fundamentals of application of innovation forms of college students' educational activity in the process of social science disciplines study. The concept and categorical framework are specified, in particular, the main point of terms: «innovation forms of educational activity», «innovation teaching forms», «social science competence».

Revealed and theoretically grounded the set of didactic conditions as a basis for the development of the appropriate didactic model of using the innovation forms of college students' educational activity. It is experimentally approved in the process of social science disciplines study. Received results and conclusions can be used in the practice of educational work of colleges.

Key words: innovative forms of educational activity, innovative teaching forms, interactive learning, self-education, didactic conditions, criterium, factor, socialization lecture, socialization seminar.

Підписано до друку 10.12.2015 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 07/15/2-6

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.